

PSYCHIATRIA, FILOZOFIA A ETOLÓGIA

V dňoch 3.-5. júna 1999 sa v Kultúrnom dome v Pezinku uskutočnila tematicky bohatá medzinárodná konferencia *Psychiatria, filozofia a etológia* za účasti odborníkov z Rakúska, Maďarska, Českej republiky a Slovenskej republiky. Jednotlivé vystúpenia sa dotýkali celej škály vzájomne súvisiacich problémov - od konkrétnych otázok etológie, psychiatrie, psychoterapie až po otázky zasahujúce do filozofie. Niektoré vystúpenia prezentovali aj širšiu sociálnu starosť o aktuálny život spoločnosti, predovšetkým v kontexte situácie na Balkáne. Napríklad J. Kafka (FNsP Košice) sa venoval násiliu z filozofického hľadiska a akcentoval potrebu nenásilného sociálneho prostredia pre úspešnú psychiatrickú liečbu. V emocionálne a obrazne ladenom (postmodernom) príspevku sa autori M. Ignjatovič a D. Ignjatovičová (PO NsP Brezno) dostali na rozhranie psychiatrie a antipsychiatrie. Ich vystúpenie na tému *Psychiatria, filozofia a etika* sa nieslo v duchu až krutej odbornej sebareflexie. Podľa nich "ten, kto nemá v súčasnosti schopnosť etickej amnézie, skončí ako pacient - potrava psychiatrov." Z ich príspevku vyplynulo, že v súčasnej spoločenskej situácii sa nositeľ altruistickej životnej filozofie stáva potenciálnym objektom pôsobenia psychiatrie.

Na konferencii boli zastúpené kulturologicky zamerané analýzy i geneticky a etologicky orientované vystúpenia, zamerané na výskum vrodených štruktúr správania. D. Štúrová (PA Bratislava) v príspevku *Korene psychoterapie a jej budúcnosť* poukázala na skutočnosť, že výber psychoterapeutickej interpretácie, resp. pomenovanie choroby je determinované slovníkom kultúry. Vo svojom vystúpení porovnala miesto a postavenie psychoterapeuta s podobným postavením liečiteľa v iných kultúrach. Naproti tomu A. Rakús (PK SPAM Bratislava) v zaujímavom vystúpení s názvom *Etológia, sociobiológia a evolučná psychoterapia* okrem iného spomenul biologickú interpretáciu schizofrénie, ktorá zaznela aj na poslednom svetovom kongrese psychiatrov v Madride. Konceptia, ktorá by sa dala zjednodušene nazvať "genetika kultúry", vníma schizofréniu ako prejav vrodených dispozícií jedinca. Tieto vlohy zároveň pozitívne ovplyvňujú intelektuálne schopnosti človeka, preto schizofrénni jedinci môžu vyvolať kultúrne zmeny, prípadne rozštiepenie kultúry a jej evolúciu. Tento názor vyvolal diskusiu a živú reakciu najmä tých účastníkov konferencie, ktorí sa domnievajú, že schizofréniu podmieňujú predovšetkým civilizačné faktory. Druhá prednáška A. Rakúsa *Kde sú hranice filozofie a ideológie pri interpretácii psychickej nemoci?*, ktorá sa ešte viac približovala k filozofii, nakoniec neodznala. Zaujímavosťou sa však s ňou, ako aj ostatnými vystúpeniami môžu oboznámiť v niektorých z budúcich čísel časopisu *Psychiatria*.

Bohatý obsah vystúpení, ktoré sa pohybovali na rozhraní filozofie a psychiatrie, prezrádzajú už ich samotné názvy: *Potrebuje psychiatria komunikovať s filozofiou?* (P. Černák, PN Pezinok), *Vplyv filozofie na nové klasifikácie duševných porúch* (Ľ. Forgáčová, PK SPAM Bratislava), *Filozofické aspekty kognitívnej vedy* (Ľ. Kočíš, PA Bratislava) atď. V príspevku *Význam filozofie a mozgu pre súčasnú psychiatriu I*. Smelý (PA Prešov) analyzoval dopad piatich filozofických koncepcií vzťahu mysle

a mozgu na chápanie miesta psychoterapie a farmakoterapie v celkovej liečbe pacientov. Z filozofického hľadiska bolo zaujímavé dotiahnutie daného filozofického problému až do polohy klinickej praxe. Filozofickú obec na konferencii aktívne zastupoval J. Piaček (UK Bratislava), ktorý hovoril o príspevku modernej filozofie k formulovaniu duševných problémov človeka. Jeho vystúpenie podnietilo otázky poslucháčov, ktoré sa týkali problému "implicitnosti kategórií". Pre filozofov, ktorí sa zaoberajú vzťahom racionálnej a emocionálnej stránky psychiky a možnosťou ovplyvnenia emocionálneho prežívania prostredníctvom konceptuálnej roviny, bolo zaujímavé aj vystúpenie T. Tarockovej (KP FF UK) o morálnom a patologickom smútení.

Konferenciu otvoril I. Žucha (PK FN Bratislava) prednáškou *O filozofovaní v psychiatrii*, ktorá sa týkala teoretickej i praktickej stránky vzťahu filozofie a psychiatrie. Zdôraznil, že psychiater sa pri svojej práci nemôže filozofii vyhnúť. "Ak nevolí explicitne, robí to implicitne. V spleti psychiatrických textov alebo rečí je teda filozofická účasť neeliminovateľná. Ak je všeobecnou úlohou psychiatra implicitné robiť explicitným (to je úloha každého, kto narába s teóriami), musí aj svoje často implicitné filozofovanie meniť na explicitné útvary." I. Žucha tiež poukázal na skutočnosť, že na pozadí rôznych filozofických koncepcií (empirizmus, realizmus, platonizmus, konvencionalizmus, prakticismus) sa odlišne vnímajú a definujú psychické poruchy a formulujú sa odlišné psychiatrické teórie. Z praktického hľadiska je dôvodom psychiatrovho filozofovania potreba relevantného kontaktu s pacientom. "Psychicky chorí filozofujú často náruživô a osudovo. Filozofovanie je ich mimoriadne dôležitou potrebou. Ak chce psychiater rozumieť pacientovi, musí rozumieť jeho filozofovaniu (ako procesu) a filozofii (ako produktu jeho filozofovania). Už Jaspers si všimol, že duševne chorí sú často chorobou senzibilizovaní na filozofické otázky. Psychiatri, ktorí sa usilujú preniknúť do psychopatologickej reality, senzibilizujú sa na filozofické otázky ako ich pacienti." Na vysvetlenie treba dodať, že psychopatologický stav môže často zreteľnejšie odhaliť tendenciu (v tomto prípade "potrebu filozofovania"), ktorá je v zdravom stave skrytá, neuvedomená a implicitná. Inými slovami, človek nepotrebuje explicitne filozofovať, keď má svoju zvnútornenú filozofiu. Psychopatologický proces však okrem iného narúša a rozkladá aj implicitnú filozofiu pacienta, čo vyvoláva intenzívnu potrebu explicitného filozofovania. Príspevok I. Žuchu hneď v úvode prvého dňa predznamenal atmosféru naklonenú filozofii a filozofovaniu.

Ján Šulavík

PhDr. Ján Šulavík
Kabinet výskumu sociálnej
a biologickej komunikácie SAV
Dúbravská cesta 9
813 64 Bratislava
SR